

TÜRKİYE MUHASEBECİLER GÜNÜ HANGİ GÜN OLMALI?

Prof. Dr. Oktay Güvemli

Marmara Üni. E. Öğr. Üyesi

Öğr. Gör. Dr. Muhsin ASLAN

Yıldız Teknik Üniversitesi

ÖZ

Ülkeler mesleklerini anmak için gün saptarlar. Türkiye’de de birçok mesleğin günü vardır. Meslek gününün, meslektaşların bir araya gelmeleri, topluma mesaj vermeleri gibi yararları vardır. Türkiye’de birçok meslek, XIX. yüzyıldaki olaylara dayalı olarak mesleki günlerini belirlemişlerdir. Türk muhasebe kültürünün, çift yanlı kayıt yöntemi ile tanışması da muhasebeciler günü olarak önem taşımaktadır. Yüz yetmiş yıldır kullanılan çift yanlı kayıt yöntemi ile Türk muhasebecilerin ilk tanışması, 25 Şubat – 6 Mart 1849 tarihleri arasında, padişahın emri ile, Napolyon’un Code de Commerce’inin ilk bölümlerinin Fransızcadan tercüme edilerek, yayınlanması ile gerçekleşmiştir. Bu tarih, 1 Mart olarak kabul edilebilir. Sözü edilen kitapta yer alan Code de Commerce’in ilk dokuz maddesinin yedisi çift yanlı kayıt yönteminin defter sistemi ile ilgilidir. 18 Temmuz 1850 tarihinde de Kanunname-i Ticaret adı ile ve tercüme edilmiş hali ile kanunlaşmıştır.

Anahtar sözcükler: Muhasebeciler günü, Kanunname-i Ticaret, XIX. yüzyıl.

Jel kodu: M41, G29

WHICH DAY SHOULD BE THE TURKEY’S ACCOUNTA DAY?

ABSTRACT

Countries decide a day to commemorate their professions. Several professions have a day in Turkey. Deciding a day for a profession has benefits like congregating professionals and delivering messages to the public. Several professions have decided their days according to the events of the 19th century. The meeting of Turkish accounting culture with the double entry bookkeeping method has significance as accountants’ day. The first meeting between the Turkish accountants and double entry bookkeeping occurred between February 25th and March 6th 1849 with the edict of the Sultan to translate and publish the first sections of Napoleon’s Code de Commerce from French. This date can be recognised as March 1st. The first seven articles of the Code de Commerce are about double entry bookkeeping. It was translated with the title Kanunname-i Ticaret and became law on July 18, 1850.

Keywords: Accountants’ day, Kanunname-i Ticaret, 19th century

Jel code: M41, G29

1. GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye’de birçok meslekte, meslektaşların mesleklerini anma günü saptadıkları bilinmektedir. Hatta kimi meslek Odaları, o yıllla ilgili mesleğin ihtiyacı olan bir yeniliği ya da mesleki konuyu yılın konusu olarak ilan edebilir. Örneğin Türkiye mimarlar odası 2017 için *yaşamak için daha iyi bir dünya tasarla sloganını* seçmiştir. Hukukçular, *barışın en büyük güvencesi olan hukukun üstünlüğünün benimsendiği, herkese eşit olarak bir dünyada yaşamak umudu ile* şeklinde açıklama yapmıştır.

Öncelikle dünyada ve Türkiye’de kimi mesleklerin anma günlerine kısaca göz atmak yararlı olacaktır.

Hukukçular günü: Dünya hukukçular günü, 10 Temmuz olarak belirlenmiştir. Bu tarih, Cenevre’de *Hukuk yolu ile dünya sulhu* adlı konferansın 10 Temmuz 1967’de toplanması anısına saptanmıştır. Türkiye’de avukatlar günü 5 Nisan olarak Barolar Birliği tarafından kutlanmaktadır. Bu tarih şöyle saptanmıştır: Türkiye’de 3 Ocak 1934’de İzmir’de ilk avukatlar birliği toplantısı yapılmıştır. 5 Nisan 1958’de İzmir’de toplanan baro başkanları, 5 Nisan 1878’de, İstanbul Barosunun ilk genel kurulunun yapıldığını açıklayarak, 5 Nisan’ı Türkiye avukatlar günü olarak kabul etmiştir.

Tıp bayramı: Türkiye’de 14 Mayıs tıp bayramı olarak kutlanmaktadır. Bu tarih, II. Mahmut döneminde 14 Mayıs 1827 tarihinde modern tıp merkezinin açılış tarihidir. Hekim başı Mustafa Behçet’in önerisi ile ilk cerrahane Şehzadebaşı’nda Tulumcubaşı konağında *Tıphane-i Amire* ve *Cerrahane-i Amire* adı ile açılmıştır.

Mimarlar günü: Dünya mimarlar günü ekim ayının ilk pazartesi olarak belirlenmiştir. Bu tarih, Birleşmiş Milletlerin Dünya Habitat günü olarak belirlemiş olmasından alınmıştır. Türkiye’de ise mimarlar günü, 9 Nisan olarak belirlenmiştir. Bu tarih 9 Nisan 1588’de Mimar Sinan’ın ölüm tarihinden alınmıştır. Bu nedenle 9 Nisan, Türkiye’de, *Mimar Sinan’ı anma ve Türk mimarlar günü* olarak belirlenmiştir.

Eczacılık günü: 2009 Yılında Türkiye’de Dünya Eczacılar Kongresi’nde iki karar alındığı anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi, Uluslararası Eczacılık Federasyonunun kuruluş günü olan 25 Eylül’ün dünya eczacılık günü olarak kutlanmasına, ikincisi de Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’de ilk eczacılık sınıfının açıldığı 14 Mayıs 1839’a dayanarak Türkiye eczacılık günününün 14 Mayıs tarihi olarak belirlenmesine karar verilmesidir.

Diş Hekimleri günü: Mekteb-i Tıbbiye yanında İstanbul'da Dişçi Mekteb-i Alisinin kurulduğu 22 Kasım 1908 tarihine dayanılarak, 22 Kasım günü Türkiye diş hekimleri günü olarak kutlanmaktadır.

Bu birkaç örnek göstermektedir ki, dünyada ve Türkiye'de meslekler, tarihi köklerinden yararlanarak mesleki günlerini saptamak eğilimindedir. Cumhuriyet ile Mecelle'den batı hukuk modeline geçilmiş olmasına rağmen, yine de XIX. yüzyıldan bir olayın tarihi, avukatlar günü olarak kabul edilmiştir.

Bu örnekler ayrıca göstermektedir ki, Türkiye'de meslek günü, mümkün olduğu kadar, önemli ve eski bir tarihe ait mesleki olaya dayandırılmak istenmektedir. Eczacılık, dişçilik gibi yeni meslekler çağdaş eğitim kurumlarının kuruluş günlerine bağlanmıştır. Yeni olmalarına rağmen onlar da yüz- yüz elli yıllık eski tarihlere dayanmaktadır.

Türkiye'de muhasebe mesleğinin eskiliği ve önemli olayları maalesef iki binli yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu nedenle muhasebeciler günü de haklı olarak yakın tarihe dayandırılmak durumunda kalınmıştır. TÜRMOB'un kuruluşu, tekdüzen hesap planının kabul edilmesi ya da yürürlüğe girmesi gibi olaylar ile ilgili her tarih kuşkusuz çok önemlidir. Ama Türk muhasebe tarihindeki derinliğin, bu açıdan gözden geçirilmesi de şüphe yok ki büyük önem taşımaktadır.

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE MUHASEBECİLER GÜNÜ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIşMALAR

Dünya'da muhasebeciler günü: Batı dünyası, çift yanlı kayıt yöntemine dayalı bir muhasebe tarihine sahiptir. Çift yanlı kayıt yöntemi, XIV. yüzyılın başlarında, Akdeniz ticaretini yürüten Cenevizliler gibi İtalyan kent devletlerinde yaşayan tüccarların hesaplaşma kayıtlarında

kendini göstermiş ve o ortam içinde doğmuştur. Bu yöntemi tanıtan ilk bilimsel bilgiler de İtalyan Luca Pacioli tarafından 1494 yılında yazılan bir matematik kitabının içinde bir bölüm olarak yer almaktadır. Pacioli'nin kitabı, *Summa Arithmetica, Geometria, Proportioni, Proportiona* adını taşımaktadır. Bu kitap, Venice'de 10 Kasım 1494 tarihinde yayınlanmıştır. Bu nedenle dünyada muhasebeciler günü olarak, çift yanlı kayıt yöntemini bilimsel olarak ilk tanıtan kitabın yayın tarihi olan 10 Kasım günü kabul edilmiştir (*International Accounting Day, 2014*).

Türkiye'de muhasebeciler günü çalışmaları: TÜRMOB'un kuruluşu, tekdüzen hesap planı, bunların ikisi de önemli olaylardır. TÜRMOB, meslek örgütünün kuruluşu ile ilgilidir. Ancak tarihte meslek örgütleri gider, yenileri gelir. Bu nedenden olsa gerek meslek örgütlerinin kuruluşu, meslek günü olarak fazla benimsenmemektedir. Kaldı ki derin bir muhasebe kültürüne sahip olan bu topraklarda, tarihi derinliği olmayan yeni bir kuruluşu gün olarak kabul etmek uygun olmasa gerektir. Eğer örgüt kuruluşu kabul edilecekse, Osmanlıda muhasebe mesleğini yürüten Hazine-i Amire'nin kuruluşu araştırılmalıdır. Çünkü Osmanlı devlet muhasebecileri Hazine-i Amire'yi kurmuşlar ve asırlarca yönetmişlerdir. Fatih'in Kanunname-i Ali Osmani'de sözünü ettiği defterdarlar devlet muhasebesini yönetenler ve yürütenlerdir. Tanzimat'tan sonra bunlar maliye yani Maliye Nezaretine geçmişlerdir. Sözü edilen yasada sık sık sözü edilen defterdar, mühürdar gibi muhasebe defterleriyle iç içe olan kişilerdir (Güvemli, 1998: 121-135).

Öte yandan tekdüzen hesap planınının 1992'de kabul edilmesi de önemli bir olaydır. Ancak, araştırıldığında görülür ki, tekdüzen hesap planı, ülkedeki ilk hesap planı değildir ve 1971 yılında iktisadi devlet teşekkülleri için kabul edilen tekdüzen hesap planından alınmıştır.

Bu iki nedenden dolayı Tekdüzen Hesap Planı'na dayalı bir gün, fazla anlamlı olmaz.

Önemli tarihi olaylar yeni yeni ortaya çıktığından haklı olarak muhasebeciler günü için, şimdiye kadar yakın tarihteki olaylar üzerinde durulmuştur. Hasan Aykın, bu konuda bir yazı yayınlamıştır (Aykın, 2017). Bu yazısında 1994 yılında Sakarya'da yapılan başkanlar toplantısında, daha sonra 3568 numara ile yasalaşacak olan meslek kanununun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sevk tarihi olan 1 Mart tarihinin muhasebeciler günü olarak belirlendiğinden söz etmektedir. Bu tarih herhalde bir kayıttan alınmıştır. Daha önemli olduğu için yasa teklifinin mecliste gündeme alınan gün mü diye araştırma yaptığımızda, 1 Mart 1989 tarihinde meclis gündemine alınan konular arasında bu konunun bulunmadığı tarafımızdan saptanmıştır. Ama, meclise gönderme de olsa, 1 Mart tarihi olarak bir tarihe ulaşamamıştır. Belki Maliye Bakanlığı'nın kayıtlarında vardır. Bu tarihin açık ve herkes tarafından ulaşılabilen bir olaya dayanmadığı ortadadır. Dolayısı ile güçlü bir etkinlikle saptanmadığı da gerçektir. Nitekim sayın Aykın, 1 Mart'la ilgili açıklanmalarına aşağıdaki gibi devam etmektedir.

- 1 Mart baharın ilk günüdür.
- 1 Mart, mali takvimin birinci ayının başlangıcıdır.
- Roma takviminde mart birinci aydır.
- Mart ayı ismini savaş tanrısından almıştır.

Bunlar kuşkusuz saygı duyulacak bilgilerdir. Ama Türk muhasebe düşüncesinin derin tarihi ile ilgileri yoktur. Dayanağı olan olay kolay ulaşılabilir ve hatırlanabilir bir olay değildir. Kuşkusuz yasanın yürürlüğe girdiği 1 Haziran tarihinin de söz konusu olduğu bilinmektedir.

Sonuç olarak yasa taslağının Meclise sevk tarihi ya da yasanın yayınlandığı tarihler yakın tarihlerdir ve onların değerlendirilmesini üç-beş nesil sonraya bırakmak gerekir. Çünkü meslekle ilgili gün yüz yıl yaşayacaktır. Bunun için Dünyada ve Türkiye’de, yukarıdaki örneklerden görüldüğü üzere en az yüzyıldır yaşayan tarihler benimsenmiştir. Bırakalım 1989 – 2011 (yeni Türk Ticaret Kanununun muhasebede küreselleşmenin önünü açması) yılları arasındaki olayları 2050’den sonraki meslek mensuplarına bırakalım. Onlar belki bu tarihleri daha iyi değerlendirirler.

1 Mart tarihinin saptanmasında, yakın bir olay tarihi üzerinde durulmuştur. Ama Türk muhasebe düşüncesine ait otuz milyon dolayında Osmanlı Arşivinde belge olduğu göz önünde tutulursa ve Orta Doğu muhasebe düşüncesine öncülük eden ve çok önemli kayıt kültürüne sahip bir ülkenin çocukları olduğumuz düşünülürse, daha önemli olabilecek tarihi olaylar üzerinde durulması uygun olur.

3. TÜRK MUHASEBE TARİHİNDE GÜN OLARAK BENİMSENEBİLECEK TARİHLER

30. XIX. Yüzyılda Muhasebedeki Gelişmeler

Yukarıdaki örneklerden görüleceği üzere, modern Türkiye mesleklerinin kökenlerini XIX. yüzyılda aramak doğru olur. Muhasebe düşüncesinin çağdaşlaşması da bu yüzyıldadır. Çift yanlı kayıt yöntemi de bu yüzyılda hem son şeklini almış hem bilim olmuş ve hem de kendini kabul ettirmiştir. Bugünleri muhasebe açısından değerlendirmek için bu yüz yıla kısaca bakmak yararlı olacaktır.

XIX. Yüzyılın ilk yarısı çift yanlı kayıt yönteminin olgunlaşma çabaları ile geçer. İkinci yarısı ise, çift yanlı kayıt yönteminin hem bilim olma sürecini ve hem de kendisini kabul ettirme sürecini kapsar.

Muhasebe tarihinde XIX. yüzyılın ilk yarısında kolonlar savaşı denilen bir dönem yaşanmıştır. İngiliz Thomas'ın *En İyi Muhasebe Sistemi İngiliz Sistemi*'dir adı ile bir eser yayınlaması bu savaşı başlatmıştır. Kara Avrupası ülkeleri yazarları peş peşe kitap yayınlamaya başlamıştır. En iyi sistem Fransız sistemidir. En iyi sistem Hollanda sistemidir. İsviçreliler dahi en iyi sistemin kendi sistemleri olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak İsviçrelilerin ileri sürdüğü sistem, daha sonra Amerikan usulü defter tutma (günlük ve büyük defter bir arada) adını almıştır. Mesele, o güne kadar günlük defterin tek kolona sahip olması idi. İngiliz yazar üç kolon öneriyordu. Ortadaki kolon, günlük defter maddesinde yer alan borçlu ve alacaklı kolonların ayrı ayrı toplamlarını yapıyor ve günlük defter madde tutarının doğruluğunu kontrol ediyordu. Yani bir kontrol kolonu idi. İngiliz ve Kara Avrupa ülkelerinin yazarları arasında büyük tartışmalar yaşanmış ve Osmanlının Tanzimat'ı ilan ettiği yıllarda (1838-39) her iki tarafın yazarları günlük defterde iki kolonda anlaşmışlardır. Böylece kolonlar savaşı sona ermiştir (*Güvemli, 2000: 251*). Ve çift yanlı kayıt yöntemi son şeklini aldığında Osmanlı da Tanzimat dolayısı ile konu ile ilgilenmeye başlamıştı. Yani Osmanlı tam zamanında çift yanlı kayıt yöntemi ile ilgilenir duruma gelmiştir.

Bu arada bir yandan Avrupalı yazarlar çift yanlı kayıt yöntemini, son hali ile, tanıtıcı kitap yayınlıyorlar, bir yandan da kapitalist Avrupa çift yanlı kayıt yöntemini ticaret hukuku içine almaya çalışıyordu. 1807 Yılında Napolyon, Almanya ve İngiltere hariç (Almanya kendi ticaret kurallarını saptamak için zamana ihtiyacı olduğunu söylüyor, İngiltere Kara Avrupası'na karşı çıkma stratejisini uyguluyordu) bütün Avrupa'nın benimsediği *Code de Commerce*'i yayınlamıştı (*Code de Commerce, 1807*). Ve bu öncü ve çağdaş ticaret kanununda çift yanlı kayıt yönteminin o tarihteki yapısı yer alıyordu. Ticaret Kanunundan yer alması çift yanlı kayıt yönteminin yaygınlaşmasını sağlayan bir etken olmuştur. XIX. Yüzyılın ikinci yarısında da muhasebe teorilerinin öncüsü olan ekollerin doğmaya başlaması ve muhasebe öğreti kitaplarının peş peşe yayınlanması da muhasebenin bilim olmasını açmıştır.

Tanzimat ile başlayan batılılaşma hareketi, yeniliklere açıldı ve Batı Avrupa kültürünü adapteye çalışıyordu. Bu arada kapitalizme yaklaşma çabaları da başlamıştı. Özel kesimde sermaye olmadığı için devlet kendi parası ile *Fabrika-i Hümayun* adı altında holding benzeri bir yapı oluşturmuş ve 1840'ların başlarında kâr amaçlı fabrikalar kurmaya başlamıştı. Fabrikalar üretim yapacak, ürünlerini satacak, elde ettiği kârla yatırdığı sermayeyi geri alacaktı. İktisadi devlet teşekkülleri gibi. Türk sanayi tarihinde fazla başarılı olamadığı kabul edilen bu girişim sonrası, Fransa ile temas geçildiği ve öğrenci gönderilmeye başlandığı bilinmektedir (*Duran, 2012*). Bu öğrenciler döndüklerinde batıdaki yenilikleri de Türkiye'ye getiriyorlardı. Ya da Tanzimat yöneticileri yenilikleri Fransa'daki elçilikleri kanalı ile temin ediyorlardı (Bu temaslar sırasında *Les Ecoles de Haute Etude Commercial* adını taşıyan okulun programını alınarak 1883'de bugünkü Marmara Üniversitesi, *Hamidiye Ticaret Mekteb-i Ali'si* adı ile kurulacak ve lisans düzeyinde ilk muhasebe eğitimi başlayacaktı).

Türk muhasebe tarihinde, çift yanlı kayıt yöntemi ile ilk tanışan ve bu yöntemi Türkiye'ye getiren bu öğrenciler olmalıdır (*Güvemli,2017*) ya da Tanzimat'ın batı ile ilişki kuran uzmanları olmalıdır. Bu öğrencilerin ya da Tanzimat görevlilerinin, Türkiye'ye döndüklerinde yanlarında Napolyon'un beş bölümden oluşan *Code de Commerce* 'ini de getirmiş olmaları muhtemeldir. Onların ilgisini bu beş bölümden ilk ikisini içeren kara ticaret hukuku çekiyordu. İsmi henüz bilemediğimiz, Fransızcası iyi olan bir uzman ya da uzmanlar, devlet yöneticilerinin teşvik ve desteği ile 1849 yılında 315 maddelik ilk iki bölümü Osmanlıcaya tercüme etmişler ve Matbaa-i Amire'de basmışlardır (*Kanunname-i Ticaret, 1265*).

Bir buçuk yıl kadar sonra, 1850’de de Kanunname-i Ticaret yürürlüğe girmiştir. Türk muhasebe düşüncesini çağdaşlaştıran, çift yanlı kayıt yönteminin Türk işletmeleri ve muhasebecileri tarafından tanınmasını sağlayan bu iki öncü girişimdir. Muhasebeciler gününü bu girişimlerde aramak, hem Türk muhasebe düşüncesini yüz yetmiş yıldır yönlendiren çift yanlı kayıt yöntemine saygı göstermek olacaktır hem de dünyadaki meslek günü kültürüne uyum sağlamayı kolaylaştıracaktır.

Kanunname-i Ticaret’in bu baskılarının ayrıntısına geçmeden muhasebe tarihinde, muhasebe ve ticaret hukuku birlikteliğine de değinmek uygun olacaktır. şurası kesindir ki, Tanzimat sonrası Türk muhasebe düşüncesine yön veren Türk Ticaret Kanunlarıdır. 1850, 1926 ve 1957 Ticaret Kanunları, Türk muhasebe düşüncesinin Batı Avrupa ile entegrasyonunu sağlayan yasal düzenlemelerdir. 2011 Tarihli Türk Ticaret Kanunu ise, Türk muhasebe düşüncesinin küreselleşme sürecine girmesinin önünü açan yasal düzenlemedir. Çünkü yeni ticaret kanununun hazırlandığı 2005 yılında Batı Avrupa ülkeleri de uyguladıkları AB direktiflerini bırakmışlar ve uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına geçmişlerdir. Yani 2005 yılında Batı Avrupa muhasebe kültürü yerini küresel muhasebe kültürüne bırakmıştı.

31. Kanunname-i Ticaretin Yasalaşmadan Önceki Tercümesi

Hicri olarak Evaili Rebi ül ahir 1265 (Miladi 25 şubat – 6 Mart 1849) tarihinde, Kanunname-i Ticaret başlığını taşıyan, ilk üç sayfası yasa gerekçesi niteliğinde olan ve 315 yasa maddesini içeren bir kitap, Matbaa-i Amire’de basılmıştır. Bu bir yasa değildir. Ama 1-1,5 yıl sonra kabul edilip yürürlüğe girecek yasa maddelerini kapsamaktadır. Bir bilgilendirme kitabıdır. Bu kitap hem batı ticaret hukukunun ve hem de çift yanlı kayıt yönteminin bilinen ilk tanıtım kitabıdır. İçinde hem kara ticaret hukuku, deniz ticaret hukuku, iflas konusu ve hem de çift yanlı kayıt yöntemi doğrultusunda tutulacak defter sistemi yer almaktadır.

Hicri 1265 yılı Rebi ül ahir ayının ilk on günü (evaili) içinde basılmıştır. Bu tarih 25 Şubat – 6 Mart tarihlerine denk gelmektedir ki, bu tarihlerin arası olarak 1 Mart tarihini kabul etmek mümkün görülmektedir.

Padişah I. Abdülmecit (1839-1861)'in batılılaşma hareketi çerçevesinde desteklediği yeniliklerden birisi olarak görülen bu kitabın ilk üç sayfası, daha sonra yasalaşacak olan kanunun gerekçesini içermektedir. Kitabın ilk üç sayfası Ek I'de, transkripsiyonu ise Ek II'de dir. Ek: II'de yer alan transkripsiyonun bugünkü Türkçe ile özeti aşağıdadır.

Cihan padişahımızın emri ile ticaretin adaletli olarak gerçekleşmesinin ve yaygınlaşmasının sağlanması istenmektedir. Zati şahanelerinin isteği, her zaman millet ve memleketin yanında olmuş, halkın menfaat ve çıkarları göz önünde tutulmuştur. Malum olduğu üzere, ticaret kanunu halkın huzur ve refahı ve ülkenin kalkınması için gereklidir. Böylelikle ticari faaliyetlerin düzen içinde gelişmesi, yaygınlaşması, padişahımızın isteği doğrultusunda gerçekleşecektir.

Ticarethaneler ile ilgili görülen hususlar ve ticari davaların, imparatorluk topraklarında usul ve nizam içinde görülmesi padişahımızın da isteğidir. Mevcut usul ve kurallar pek de muntazam ve uygun değildir. Bu nedenle yeni şartlara ve ihtiyaçlara göre yeni bir ticaret kanunu, padişahımızın emirleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Böylece hükümlerlik toprakları üzerinde tek bir ticaret kanunu ve usullerinin uygulanması ve ticari işlerin kolaylaştırılması amacı ile, uygun belge ve evrakların ve defterlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Usul ve kurallar dahilinde bunların düzenlenmesinde zaruret hasıl olmuştur.

Devlet-i Aliye'nin itibarı ve düzeni için bunların kabulü gerekmektedir. Bu yasal düzenleme dört kısımdan oluşmuştur. İlk bölümde tüccar, ticaret şirketleri ve defter düzenleri ele alınmıştır. İkinci bölümde deniz ticaret hukukuna yer verilmiştir. Üçüncü bölümde iflas ve tasfiye konuları yer almıştır. Dördüncü bölüm ticaret mahkemelerini ve bu mahkemelerin düzeni üzerinde durulmuştur (Yasaya bunun sonra eklendiği anlaşılmaktadır).

Ali Osmani'de uygulanacak ticari defterlerin düzenlenmesi, şirket ana sözleşmelerinin ve ticari poliçelerin hazırlanması, iflas maddelerini de kapsayacak şekilde yasa tasarısı 315 madde halinde hazırlanmış ve Padişahımıza arz olunmuştur.

Kanunnamenin yayınlanacağı ve uygulanacağı herkese duyurulmuştur.

Bunlar, bir süre sonra yürürlüğe girecek olan yasal düzenlemenin gerekçeleridir. Öncü duyurularıdır. Batı Avrupa ticaret hukukunu ve defter sistemini, yani çift yanlı kayıt yöntemini ilk duyuran cümlelerdir. Çağdaşlaşmak arzusunda olan bir devlet yönetiminin yeni bir muhasebe düşüncesini halka duyurmak isteyen bir çabasıdır. Bütün bu nitelikleri ile, kitap öncüdür. Nitekim aşağıda ayrıca üzerinde duyurulacağı üzere, bu yasa gerekçesinden hemen sonra tüccarın tanımına ve uzunca maddeler halinde çift yanlı kayıt yöntemine ait defter sisteminin anlatımına geçilmektedir.

1849 Yılında yayınlanan bu kitap, bir buçuk yıl kadar sonra yasalaşacaktır. Yasalaştıktan sonra da birçok konu zaman içinde *zeyl* adı ile eklenecektir.

Tanzimat sonrası çağdaşlaşma sürecinde ceza kanunu gibi kimi yasalar Osmanlı toplumuna adapte edilmiş, kimi yasalar da iktibas edilmiştir. Yani olduğu gibi aktarılmıştır. Kanunname-i Ticaret iktibas

edilen yasalardandır. Bu nedenle, sözü edilen kitabın tercümesinde hatalar olmuştur. Ama bu hatalar yasalasma sürecinde düzeltilmeye çalışılmıştır. Yasa yürürlüğe girdikten sonra iki açıdan tepki ile karşılanmıştır. İlki şirket şekilleridir. Anonim şirket, limited şirket gibi batı ticaret hukukunun öngördüğü hukuki şirket şekilleri, İslami kurallara göre kurulan hukuki şirketlere uymadığı için tepki almıştır. İkinci tepki ise, faiz konusunda yaşanmıştır. Bu nedenle yasanın halk tarafından benimsenmesi gecikmiştir (Üçok & Mumcu, 1981: 329). Yeni ticaret kanununa gösterilen bu tepki nedeni ile bu hukuk, daha çok yabancı sermayeli şirketlerde kullanılmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra *Türk Kanun-ı Medenisi* ile (1925) alt yapı oluşturulduktan sonra, ticaret hukukunun önü açılmış ve yeni Türk Ticaret Kanunu da (1926) yürürlüğe girmiştir.

Önerilen muhasebe düzeni, yasanın tepki almayan yanını oluşturmuştur. Çift yanlı kayıt yöntemini ne bilen muhasebeci vardı ne de uygulayan işletme vardı. Sermaye birikimi yapamamış özel kesim işletmelerinde basit muhasebe düzeni olduğu için, çift yanlı kayıt yöntemi, mevcut bir yöntemin yerini almıyordu. Tepki çekmemesinin nedeni bu idi. Devlette merdiven yöntemi uygulanıyordu.

Devlet, merdiven yöntemini 1879 yılına kadar uygulamaya devam etti. Ve bu yılda devlet muhasebesinde çift yanlı kayıt yöntemine geçildi. Devletin bu uygulaması, özel kesimin çift yanlı kayıt yöntemine geçmesinin önünü açmış oldu.

32. Kanunname-i Ticaret'in Yasalasma

Kanunname-i Ticaret'in, yukarıda üzerinde durulan öncü tercüme kitabın yayınlanmasından yaklaşık 1,5 yıl sonra (Kenanoğlu, 2005: 76) Hicri 8 Ramazan 1266, Miladi 18 Temmuz 1850 tarihinde yasalastığı bilinmektedir. Bu yasa 315 maddeden oluşan *Kanunname-i Ticaret-i*

Berriye adı ile yasalaşmıştır. İçinde üç bölüm vardır. İlk bölümde ticaret şirketleri ve çift yanlı kayıt sistemi yer almakta; ikinci bölümde deniz ticaret hukukuna yer verilmekte; nc bölümde ise iflas hukuku bulunmaktadır. Daha sonra yine Napolyon'un 1807 tarihli Code de Commerce'inden alınan yenilikler, aşağıdaki şekilde eklenmiştir.

<i>Kanunname-i Ticaret-i Berriye (kara)</i>	1850 (H 1266)
<i>Ticaret mahkemelerinin kuruluşu</i>	1870 (H 1276)
<i>İflas hükümleri hakkında ekleme</i>	1905 (H.1321)
<i>Sigorta muamelatı hakkında ekleme</i>	1906 (H 1322)
<i>Kanunname-i Ticaret-i Bahriye (deniz)</i>	1864 (H 1280)
<i>Usul- Muhakeme-i Ticaret nizamnamesi</i>	1862 (H 1278)

Not: Yasada bu konuların birçoğu yer alıyordu. Zaman içinde ya yenilik olarak ya da eksikliği gidermek için eklemeler yapıldığı anlaşılmaktadır.

Yasanın ilk dokuz maddesine bugünkü dille aşağıda yer verilmiştir.

BİRİNCİ FASIL

Tüccar Hakkında

Madde 1. Ticaretle meşgul olan ve senetlerle işlem yapan kişiler tüccar kabul olur.

Madde 2. Yirmi bir yaşını dolduran kişi, usulüne göre ticaret yapabilir. On sekiz yaşını dolduranlar da velisi tarafından kefil olunması ve ticarethane için ruhsat alması halinde tüccar sayılır.

İKİNCİ FASIL

Tüccarın Tutmaya Mecbur Olduğu Defterler

Madde 3. Her bir tacir gün be gün, madde be madde borçlarını ve alacaklarını deftere kayıt etmek için journal tabir edilen yevmiye defterini tutmaya mecbur olup, ticarete ait bütün muamelatını, aldığı poliçeyi ya da kendisine çekilmiş olup kabul ettiğini ve başkasına ciro ettiğini, alış – verişini deftere geçirir; kendi masraflarını dahi ayda bir kalem halinde deftere kayıt eder. Bundan başka bir defter daha tutup, ortaklarına ve adamlarına (iş yaptığı kişiler) gönderdiği mektupları kayıt eder ve ortak ve adamlarından gelen mektupları da ay be ay bir araya getirerek saklar.

Madde 4. Tacir olan kimse, 3. Maddede yazılı olan defterlerden başka, her sene bilanço tabir edilen diğer bir defter daha tutmaya mecbur olup, taşınmaz ve taşınır mallarını, borçlarını ve alacaklarını bu deftere teker teker geçirir ve yazar.

Madde 5. Önceki maddede üzerinde durulan iki defterde, kayıt mümkün olabilecek şekilde boş yer bırakılmayacak, bozuk yazı olmayacak, satıra kelime ve işaret eklemesi yapılmayacak, herhangi bir ibare eklenmeyecek, çıkarılmayacak (silinti olmayacak) Journal (günlük) defterinde her sene sonunda ticarethanede görevli bir kişi (muhasebeci), tacir adına bu kayıtların sah (gerçek) olduğunu keşide (doğrulama) etmelidir. Ayrıca bu kişi sözü edilen defterlerin herhangi bir kelimesine dokunmaya yetkili değildir. Defterlere kayda başlanmadan önce, yine ticarethaneden görevli bir memur defterleri sayfalarına numara koyup, defterin başına o defterin kaç sayfa olduğunu yazar ve imzalar.

Madde 6. *Tüccarın defterleri tutmakla görevli memuru (muhasibeci), kayıt koşullarına uymayıp, defterlerini uygunsuz ve nizamsız tutmuşsa, anlaşmazlıklarda o kayıtlara itibar edilmez.*

Madde 7. *Anlaşmazlık hallerinde, tüccar, defterlerinin ibrazı emrolunmaz, ancak şirket işlerinde, veraset, şirketin bölünmesi ve iflas durumunda, gerekli defterler ticarethaneden resmen talep edilebilir.*

Madde 8. *Genel kaidelere ve kurallara uygun olarak düzenlenmiş tüccar defterleri, tüccarlar arasında vuku bulan davalarda delil ve ispat belgesi olarak kabul edilir.*

Madde 9. *Bir davanın görülmesi sırasında, üzerinde anlaşmazlık olan konunun açıklığa kavuşturulması ağıısından, yalnız üzerinde anlaşmazlık olan hususun aydınlatılması için ticaret defterlerinin ibrazı ticarethane tarafından önerilebilir.*

Bu yasa maddelerinden Türk toplumunun çift yanlı kayıt yöntemi ile ilgili defter sisteminin üç defteri ile tanıştığı görölmektedir. Bunlar günlük defter, envanter ve bilanço defteri ve kopya defteridir. Kopya defteri, öteki iki defter ile birlikte 1926 ticaret kanununda da yer almış ve bu defter 1949 yılına kadar uygulamada kalmıştır. Ticari yazışmaların birer kopyasının, gelecekte bir anlaşmazlık çözümlünde yararlanılan belge olur beklentisi ile bir defterde toplanmasını içeren defter ve klasörden (gelenler için) oluştuğu anlaşılmaktadır. Maddelerdeki açıklamalarda ayrıca, muhasebe defterlerinin düzgünlüğünün ticaret hukukunda delil olabilmesi için fevkalade önemli olduğu da anlaşılmaktadır.

Kanunname-i Ticaretin ilk dokuz maddesinin ilk ikisinin tüccarın tanımına ait olduğu, sonraki yedi maddenin ise, çift yanlı kayıt yönteminin defter sistemi ve defterlerin ticaret hukukundaki yeri ile ilgili olduğu dikkati çekmektedir.

Bu durum, 1850’de Batı Avrupa’da çift yanlı kayıt yönteminin ticaret hukuku içindeki güçlü bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Çift yanlı kayıt yönteminin, kendisini kabul ettirme süreci içinde iken, Osmanlının buna uyum sağlamaya başlaması bir başka önemli noktadır.

Ayrıca, uygulamada, ticarete İslami kuralların geçerli olduğu bir dönemde, Tanzimat yöneticilerinin çağdaş ticaret hukukunu ve çift yanlı kayıt yöntemini, çağdaşlaşma konusunda cesaretli bir adım atarak, uygulamaya koymalarının, büyük önemi vardır. Aynı zamanda Osmanlının çağın gereklerine uyum sağlamada gösterdiği önceliği gösterir.

Ellerinde 1,5 yıl önce tercüme edilmiş bir metinden başka bir şey olmayan, bu topraklara yabancı bir konuyu yasalaştırmaya çalışan bu yürekli bir avuç cesaret sahibi kişiye, bugünkü muhasebe dünyası çok şey borçludur.

4. SONUÇ

Bu incelemede son yüz yetmiş yıl (1849- 2017) içinde muhasebe düşüncesine önemli katkılarda bulunan bir dizi olayın ortaya çıktığı görülmektedir. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamak olanağı vardır.

- Kanunname-i Ticaret adını taşıyan ilk tercüme kitabın yayını, 25 Şubat – 6 Mart 1849 arasında gerçekleştirilmiştir. Tarih 1 Mart olarak kabul edilebilir. Bu, padişahın emri ile yapılan, büyük dönüşümü başlatan, yayındır. Türklerin çift yanlı kayıt yöntemi ile tanışmalarını sağlayan kitaptır.

- Kanunname-i Ticaret, 18 Temmuz 1850 tarihinde yayınlanmıştır. Büyük dönüşümün kanunudur. Yüz yetmiş yıldır muhasebe düşüncesini

etkileyen yasal düzenlemedir. Çift yanlı kayıt yöntemini Türkiye'ye getiren yasadır.

- Çift yanlı kayıt yönteminin devlet muhasebesinde uygulanması için çıkarılan padişah fermanı, Hicri 9 Sefer 1297, Miladi 22 Ocak 1880 tarihinde yayınlanmıştır. Osmanlı Devleti, Osmanlı Bankası'nın çift yanlı kayıt yöntemini başarı ile uyguladığını öğrenmiş ve devlet muhasebesinde çift yanlı kayıt yönteminin uygulanmasına ait fermanı yürürlüğe koymuştur. Çift yanlı kayıt yönteminin devlet muhasebesinde kullanılmaya başlanması, uygulama alanının özel kesimde de yaygınlaşmasının önünü açan bir etken olmuştur

- Hamidiye Ticaret Mektebi, lisans düzeyinde ilk çift yanlı kayıt yöntemi eğitimi başlatan okuldur, 16 Ocak 1883 tarihinde açılmıştır. Bugünkü Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi'dir.

- Cumhuriyet'in ilk Ticaret Kanunu, 29 Mayıs 1926 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tanzimat'tan sonra muhasebe düşüncesinde çağdaşlaşmanın ikinci hamlesini başlatan yasal düzenlemedir.çift yanlı kayıt yönteminin çağdaş uygulamalarının önünü açan kanundur.

- 1 Mart 1989, TÜRMOB yasının Meclise sevk günü, 1 Haziran 1989 TÜRMOB yasının yürürlüğe girdiği gündür. 150 Yıllık bir aradan sonra, yani 1839'da yaşantısı sona eren Hazine-i Amire'den sonra muhasebe mesleğinin örgütlenmesi ile ilgilidir. Daha önce Hazine-i Amire'de muhasebeciler bir örgüt yapısına sahipti. Fatih Sultan Mehmet zamanında 1475-80 yılları arasında Kanunname-i Âli Osman ile muhasebeciler örgütlenmişlerdi. Bir süre sonra da Hazine-i Amire adını almıştır. Tarihin tam saptanması fazla güç değildir. Hazine-i Amire, iki yüz elli sene muhasebecilerin örgütü olmuştur.

- Tekdüzen hesap planının yayınlandığı tarih, 26.12.1992'dir. Çift yanlı kayıt yöntemine, disiplin içinde uygulama kolaylığı getirerek, Türkiye uygulamalarının önünü açan yasal düzenlemedir.

- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun yayınlandığı tarih: 14 Şubat 2011'dir. Uluslararası muhasebe standartlarını ve uluslararası denetim standartlarını gündeme getirerek, muhasebe düşüncesinin küreselleşmesinin önünü açan yasal düzenlemedir. Önceki ticaret kanunları Batı Avrupa ile entegrasyonu ön görüyordu. Üç-beş nesil sonraki muhasebecilerin, bu tarihi çok daha fazla önemsemeleri beklenebilir.

Bu bilgiler ışığında Türkiye muhasebe mesleğinin gününe karar verilebilir. 1 Mart tarihi, hem halen muhasebeciler günü olarak kullanıldığı, hem de muhasebe düşüncesinin büyük dönüşümünün başlangıcı olması nedeni ile uygun olabilir.

Mart ayının mevsim olarak uygunluğu da göz önünde tutulursa bu uygunluk kendini daha kolay kabul ettirmektedir.

KAYNAKLAR

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu. (2011, 14 Şubat). Resmî Gazete

Aykın, H. (2017, Mart 3). Muhasebeciler günü neden 1 Mart?

Dünya hangi tarihte kutluyor? (H. Aykın, Düzenleyen)

Haziran 9, 2017 tarihinde <https://vergidosyasi.com> adresinden alındı.

Code de Commerce: Fransa Ticaret Kanunu. (1807). Fransa

- Duran, S. (2012). The Influences of the French Accounting Culture on Ottoman Accounting Thought in the Second Half of the XIX. century. 13. 7 New Castle.
- Gürzumar, F. ve Gürzumar, T. (1952). Kanunname-i Ticaret ve Zeyilleri (s. 3-6, 43-46) Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmalar Enstitüsü.
- Güvemli, O. (1998). Türk Devletleri Muhasebe Tarihi, Osmanlı Dönemi (cilt 2, s. 121-135). İstanbul.
- Güvemli, O. (2000). Türk Devletleri Muhasebe Tarihi, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e, XIX. yüzyıl (s. 251). İstanbul.
- Güvemli, O. (2017, Mayıs 29). Ticaret Kanunlarının Türk Muhasebe Düşüncesine Etkileri. 36. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu. Antalya.International Accounting Day. (2014). Haziran 9, 2017 tarihinde <http://accountants-day.info> adresinden alındı.
- Kanunname-i Ticaret. (1265). İstanbul: Matbaa-i Amire. Kenanoğlu, M. M. (2005). Ticaret Kanunnamesi ve Mecelle Işığında Osmanlı Ticaret Hukuku (s. 76). Ankara: Lotus Yayınevi.
- Pacioli, L. (1494). Summa Arithmetica, Geometria, Proportioni, Proportiona, 10 November. İtaly.
- Türk Ticaret Konunu. (1926). İstanbul.
- Üçok, C. & Mumcu, A. (1981). Türk Hukuk Tarihi (2. Baskı, s.329). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

EK I

Kanunname-i Ticaret yaslaşmadan önceki tercümesinin ilk basımı
25 Şubat/6 Mart 1849

10388

«» قانوننامه تجارت «»

دیساجہ مجلداں قانوننامہ خلافت و سرلوحہ کتب مدونہ شان و شوکہ
اولان ذات مکارسمات حضرت جہاندارینک بارکاء فیض پشاه دولت واقبا
ملوکا ناری قواتین عدل و داد واس قوی تأییدات جناب رب العباد ایلہ مشا
وہر برہمہام خیریت انجام شاہانہ لری توفیقات باہرۃ التسهیلات الہیہ
دلالتیہ مہمد اولدینشہ و ہمیشہ افکار مکارمعار شہنشاہیاری اعمار ملک
و ملت و ترقیہ احوال اہالی و رعیت قضیہ مرئیہ سنہ مصروف و معظوف
اولوب جملہ یہ معلوم اولدینی اوزرہ تجارت مادہ می اسایش و رفاہ رعیت
و عمرانی مملکتک جزو اعظمی و بلکہ روسی مثا بہ سندہ اولغسلہ بونک
کون بکون توسع و تکثری اہم مہامدن اولہ رق بودنی معاملات تجارتک
انظامات قویہ و منحصنہ تختندہ بولغسنہ موقوف اولدینتدن بومطلب
معتامک دخی سایہ موقیبتواید حضرت ملوکا ناریندہ بدوہ نمای سرآت حصول
اولیسی

EKI (devamı)

اولسی ضمننده تجارخانه عامره زنده امور تجارنه دائر رؤیت و فصل اولمقدمه اولان دعاوی واقعهک اصول تجارنه تطبیقا رؤیت و تنظیم و مبانی محاکم دادوستد دخی سایه معدلتوایه ملوکانه زنده قوانین عدل و انصاف ایله ترین و تحکیم اولغسی نزد معالوفد حضرت کینی ستانیده مطلوب و ملتزم عالی بولندیغنه و اگر چه شمیدی به قدر اومقوله دعاوی تجارت قواعد مرعیهسی وجهله رؤیت اولمقدمه ایسه ده بو اصول بکده مضبوط و منظم اولدیغینی جهته احتیاجات حاضره تجارنه و محافظه کامله منافع تبعه په کافی درجده اولدیغنه منی اصول تجارته موقوف علیهی اولان شرائط لازمه په دائر برقانوننامه جدیدک ترقیم و املا و سایر منفردات و مقتضباتی ترتیب و اجرا اولمنسه بوندن اقدام و اراده اصابتعاده جناب تاجدارای سانجه ارای صدور یورلش اولسبله تبعه سلطنت سنیه تک اجرای معامله دادوستدلزنده بسر و سهولتی موجب و یدلزنده تداول ایده چک سندات ایله دفاتر و سایر اوراق اصول تجارنه موافق و مطابق اولهرق لیدی الحاجه احتیاجه صالح اولوب بویله توثیقات ایجابیه تک اجراستدن طولانی برقاندینی اخذ و اعطاجه حصول امنیتی مستوجب اوله جق صورته قوانین متداوله تجارندن ترتیب ایندیریلان مجموعه اصول و نظامات معتبره دولت علیه په موافق صورته قرارلشدیرلمق اوزره بوندن اقدام تجار و سایرمدن لازم کاترک جمع و جلیله مجلس ذراعنده لیدی القرانه مجموعه مذکوره درت قسمه منقسم اولوب قسم اولی علی الاطلاق معامله تجارت و عقد شرکت و اصول پولچه و قسم ثانیسی تجارت بحریه و اکا متعلق نامینات و قسم ثالثی مصالح افلاسک تحقیق و تسویه سی و قسم رابعی دخی تجارت محکمه لیک تنظیم و ترتیبی مادهلرینی شامل و اقسام مذکورمدن تسویه محاکمه دائر اولان قسم رابعک مسائل و احکامی اصول حالیه و داخبله دولت علیه په توافق ایندیگی جهته اجرایی فسیر قابل اولمق و سایه معدلتوایه جناب پادشاهیده تجارت بحریه دخی واجب الاعتنا مواددن اولهرق لیک دخی اصول بحریه دولت علیه په تطبیق و توفیق ایله صورت تنظیمینه باقمسی لازمه دن

EKI (devami)

ایستاده درجه لزوم واهمینی علی الاطلاق معامله تجارتی دائر اولان دیگر
ایکی قسمک مادوننده بولمق ملاسه سبله تسویه محاکمه دائر اولان قسم رابعدن
صرف نظاره تجارت بحر به به متعلق اولان مواد بندن بویه تسویه و تنظیم ابله
ذیل و علاوه اولمق اوزره لزوم حقیقی بدیجی اولان قسم اول و ثانیست
مراد مندرجه سی بالذکر تدقیق و اصول جاریه و داخلیه دوات علیه به توفیق
و تطبیق اولنه رفی تنظیم دفاتر و عقد شرکت و کسبه و بیججه و تسویه امور
افلاسی مین و ایکی قسمی متضمن اولمق اوزره اوچوز اون بش ماددی شامل
اوله رفی اشوقانوننامه تجارت ترقیم و تنظیم و خاکای همایون ملوکانه به عرض
و تقدیم اولمش و قانوننامه مذکورک طبع و تمیل و هرکسه اعلان و اشاعه سیله
بوندن بویه صفت تجارتنده اولان اخذ و اعطاء حقیقه مرعی الاجرا و دستور العمل
طوئلیسی باینده مبارک خط همایون مهاجغرون جناب شهنشاهی شرف افزای
صحیفه صدور بیورلس اولغسله همان جناب ترتیب فرمای اجراء مجموعه کاتبان
تعالی شله عن جمیع الموجودات سرلوجه ارای صحایف کتب سلطنت و شوکت
و شیرازه بند نسخه انتظام ملک و ملت اولان پادشاه اسکندر منقبت و شهنشاه
مکار مخلصت ولی نعمت پختیز پادشاه مر افندمز حضرتلر نیک ایام عمر و اقبال
فیض اشمال شاهانه لرینی متراید و افزون و سایه اهنواید ملوکانه لرینی جمله مز
حقیقه اید نمون بیورسون آمین

EK II

25 Şubat/6 Mart 1849 Kanunname-i Ticaret'in tercümesinin giriş kısmı

Sayfa 2

Kânûnnâme-i Ticâret

Dîbâce-i mücellidât kânûnnâme-i hilâfet ve ser-levha-i kütüb müdevvene-i şân ve şevket olan zât-ı mekârim-simât-ı hazret-i cihândârînin bârgâh-ı feyz-penâh-ı devlet ve ikbâl-i mülûkâneleri kavânîn-i adl-i vedâd ve üss-i kavî-i te'yîdât-ı cenâb-ı Rabbü'l-ibâd ile meşîd ve her bir mehâm-ı hayriyet-encâm-ı şâhâneleri tevfikât-ı bâhîretü't-teshilât-ı ilahiyye delâletiyile mümehhid olduğuna ve hemîşe-efkâr-ı mekârim-şî'âr-ı şehinşâhîleri i'mâr-ı mülk ve millet ve terfih-i ahvâl-i ahâlî ve ra'ıyyet-i kazıyye-i marziyyesine masrûf ve ma'tûf olup cümleye ma'lûm olduğu üzere ticâret mâddesi asâyiş ve refâh-ı ra'ıyyet ve ümrânî-i memleketin cüz-i a'zamı ve belki ruhu mesâbesinde olmağla bunun gün be gün tevessü' ve tekessürü ehemmiyet-i mehâmdan olarak bu dahi mu'âmelât-ı ticâretin nizâmât-ı kaviyye ve müstahsene tahtında bulunmasına mevkûf olduğundan bu matlab-ı mu'tenânın dahi sâye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i mülûkânelerinde cilve-nümâ-yı mir'at husûl

EK II (devamı)

Sayfa 3

olması zımnında ticârethâne-i âmirelerinde umûr-ı ticârete dâir rü'yet ve fasl olunmakda olan de'âvî-i vâkî'anın usûl-i ticârete tatbîkan rü'yet ve tanzîm ve mebânî-i mehâkim-i dâd u sited dahi sâye-i ma'delet-vâye-i mülûkânelerinde kavânîn-i adl ve insâf ile tezyîn ve tahkîm olunması nezd-i me'âlî-vefd-i hazret-i kiti-sitânîde matlûb ve mültezim-i âlî bulunduğuna ve eğer ki şimdîye kadar o makûle de'âvî-i ticâret kavâ'id-i mer'iyyesi vechile rü'yet olunmakda ise de bu usûl pek de mazbût ve muntazam olmadığı cihetle ihtiyâcât-ı hâzire-i ticârete ve muhâfaza-i kâmile-i menâfi'-i tebe'aya kâfi derecede olmadığına meb-nî usûl-i ticâretin mevkûf-ı aleyhi olan şerâit-i lâzıme dâir bir kânûn-nâme-i cedîdin terkîm ve imlâ vesâire müteferri'ât ve mukteziyâtı tertîb ve icrâ olunmasına bundan akdem emr ve irâde-i isâbet-âde-i cenâb-ı tacdârî sâniha-ârâ-yı sudûr buyrulmuş olmasıyla tebe'a-i saltanat-ı seniyyenin icrâ-yı mu'âmele-i dâd ü sitedlerinde yesr ve suhûleti mûcib ve yedlerinde tedâvül edecek senedât ile defâtir vesâir evrâk usûl-i ticârete muvâfık ve mutâbık olarak lede'l-hâce ihticâca sâlih olup bu bâbda tevsîkât-ı îcâbiyenin icrâsından dolayı bir kat daha ahz ve i'tâca husûl-i emniyeti müstevcib olacak sûretle kavânîn-i mütedâvele-i ticâretten tertîb ettirilen mecmû'a usûl ve nizâmât-ı mu'tebere-i devlet-i aliyyeye muvâfık sûretle kararlaştırılmak üzere bundan akdem tüccâr vesâirenden lâzım gelenlerin cem' ve celbiyle meclis-i zirâ'atden lede'l-kıra'e mecmû'a-i mezkûre dört kısma münkasım olup kısm-ı evveli ale'l-ıtlâk mu'âmele-i ticâret ve akd-i şirket ve usûl-i poliçe ve kısm-ı sâni ticâret-i bahriye ve ona müte'allık te'mînât ve kısm-ı sâlisi mesâlih-i iflâsın tahkîk ve tesviyesi ve kısm-ı râbi'i dahi ticâret mahkemelerinin tanzîm

ve tertıbi maddelerini şamil ve aksam-ı mezkûreden tesviye-i mehâki-me dair olan kısım-ı râbi'in mesâil ve ahkâmı usûl-i hâliye ve dâhiliye-i devlet-i aliyyeye tevâfuk etmediği cihetle icrâsı gayr-ı kâbil olmak ve sâye-i ma'delet-vâye-i cenâb-ı pâdişâhîde ticâret-i bahriye dahi vâci-bü'l-i'tinâ mevâddan olarak onun dahi usûl-i bahriye-i devlet-i aliyyeye tatbık ve tevfik ile sûret-i tanzîmine bakılması lâzımeden

EK III

25 Şubat/6 Mart 1849 tarihli kitabın son sayfası

﴿ ۷۰ ﴾

اگر چه قابل اسعافی اولدیغی حکم اولتور ایسه برسنه مدت مرور ایتمدکجه
مفلس تکرار اعاده اعتبار اسنه تشبث ایده مز
اوچبوز اون آبکنجی ماده مفلسک اعاده اعتبارینی حاوی تسطیر اولنه جق
اعلام مفلسک افلاسی ظهور ایدن محل در سعادتده ایسه تاجرانخانه مأمورزی
وطشره محلارده ایسه اورالده بولسان تجارت وکیلاری جابینه تسلیم ونسیر برله
معرفتیه لازم کانسر حضورنده علنا قرائت اولندقدنصکره ایجاب ایدن
محلاره ثبت وقید ایندریلور

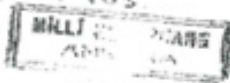
اوچبوز اون اوچنجی ماده حبله لو افلاس وسرقت ودولاندریجبلق
وید امانتیرنه توزیع اولنان اشیاپه تعدی وخیانت ویاخود صحیحجا متصرف
اولدقلری اموال بیع وفروخت ایتمک تمهتیریه متم اولدقلری حکم واعلام
اولنش اولان کسنه لک وکریک محول عهده اداره لری اولان اشیا تک حسابی
اعطا وذمتلرینی ابرا واسقاط ایندیرمماش اولان وصبرومدیبرل وعلی الاطلاق
حساب اعطا سنه مجبور مال مأمور لری تک کا فی السابق اعاده اعتبار لری
خصوصنی تحصیله صلاحیتلری یوقدر مع مافییه تقصیراتلری مفلس حقنده
حکم اولنش اولان نادیب وتریسه اجرا اولندقدنصکره اعاده اعتباره
مظهر اوله ییلور

اوچبوز اون دردیجی ماده اعاده اعتباره نائل ودسترس اوله میان هر بر
مفلسک قامیو اخذ واعطاسنه مخصوص اولان بروس تعیر اولتور محله
دخول وقامیو اخذ واعطاسنه مباشرتی جائز دکدر
اوچبوز اون بشجی ماده مفلس اولدیغی حالده وفات ایتمش اولان کسنه تک
وفاتدنصکره ورثه سی طرفندن تکمیل عرض واعاده اعتباری جائز دکدر

طبع فی دار الطباعة العامرة لسنة خمس وستين

و ما تین والف فی اوائل ربیع الاخر

6
E117 1966 A 163

EK IV

25 Şubat/6 Mart 1849 tarihi kitabın son sayfasının transkripsiyonu

ise de derece-i lüzûm ve ehemmiyeti ale'l-ıtlâk mu'âmele-i ticârete dair olan diğeri iki kısmın mâdûnunda bulunmak mülâbesesiyle tesviye-i mehâkime dâir olan kısm-ı râbi'den sarf-ı nazarla ticâret-i bahriyeye müte'allık olan mevâdd bundan böyle tesviye ve tanzîm ile zeyl ve ilâve olunmak üzere lüzûm-ı hakîkîsi bedîhî olan kısm-ı evvel ve sâlisin mevâdd-ı mündericesi bi'l-müzâkere tedkîk ve usûl-i câriye ve dâhiliye-i devlet-i aliyyeye tevfiğ ve tatbîk olunarak tanzîm-i defâtir ve akd-i şirket ve keşide-i poliçe ve tesviye-i umûr-ı iflâsı mübeyyin ve iki kısmı mutazammın olmak üzere üç yüz on beş maddeyi şâmil olarak işbu kânûnnâme-i ticâret terkîm ve tanzîm ve hâkipâ-yı hümayûn-ı mülûkâneye arz ve takdîm olunmuş ve kânûnnâme-i mezkûrun tab' ve temsîl ve herkese i'lân ve işâ'asıyla bundan böyle sıfat-ı ticâretde olan ahz ve i'tâ hakkında mer'ıyyü'l-icrâ ve düstûrû'l-amel tutulması bâbında mübârek hatt-ı hümayûn-ı mehâbet-makrûn-ı cenâb-ı şehinşâhî şeref-efzâ-yı sahîfe-i sudûr buyrulmuş olmağla hemen cenâb-ı tertîb-fermâ-yı eczâ-i mecmû'a-i kâinât te'âlâ-şânuhu an cemî'ü'l-mevcûdât serlevha-i ârâ-yı sahayîf-i kütüb-i saltanat ve şevket ve şîrâze-bend-i nüsha-i intizâm-ı mülk ve millet olan pâdişâh-ı iskender-menkıbet ve şehinşâh-ı mekârim-haslet velî-ni'met-i bî-minnetimiz pâdişâhımız efendimiz hazretlerinin eyyâm-ı ömr ve ikbâl-i feyz-iştîmâl-i şâhânelerini mütezâyid ve efzûn ve sâye-i übbehet-vâye-i mülûkânelerini cümlemiz hakkında ebed-nümûn buyursun. Amin.
